

**ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВИХ ПІСЕНЬ
У ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОМУ СПІЛКУВАННІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Вже в ранньому шкільному віці слід закладати світоглядний фундамент майбутнього члена суспільства. Саме в цей період необхідні ціннісні орієнтири можуть бути засвоєні на підсвідомому та емоційному рівні через прилучення дітей до незамулених джерел народних традицій, музичного фольклору. Народні пісні, ігри (зокрема календарно-обрядовий цикл), звичаї, свята ненав'язливо створюють саме ту атмосферу любові і поваги до свого народу, несуть саме ті знання, що можуть стати надійною базою для виховання і самовиховання майбутнього свідомого громадянина, патріота, котрий знає і поважає народну культуру.

Українська народна пісенність – дорогоцінне надбання поетичного генія народу, нев'януча окраса його духовної культури. Найдавніший пласт народних пісень називають обрядовими або календарно-обрядовими. Серед землеробських свят річного кола особливе місце у житті українського народу займало урочисте відзначення наближення нового землеробського року, приходу весни, передодня збирання врожаю і часу жнив. Відповідно до цього існували основні цикли календарних пісень: зимовий, весняний, літній та осінній, що відображали працю й побут трударів у різні пори року. Колядки та щедрівки (зима), веснянки (весна), купальські (літо), обжинкові (осінь) пісні були невід'ємними у житті людей.

У навчальній і позакласній роботі з молодшими школярами освоєння дітьми народного мистецтва, надбань музичного фольклору, зокрема обрядового, має бути покладене в основу їхнього художньо-педагогічного спілкування. Ставлячи таким чином питання, ми виходимо з того, що календарно-обрядові пісні як духовна спадщина українського народу в силу свого емоційно-естетичного впливу можуть виступати суттєвим засобом виховання особистості школяра. Проілюструємо виховні можливості обрядових пісень на прикладі зимового циклу.

Зимові свята починає Миколай зимовий – християнське престольне (храмове) свято, що випадає на 19 грудня. Святий Миколай – один з найпопулярніших святих, котрого вшановують як захисника простого народу, покровителя мореплавства, торгівлі, землеробства. Та найбільше у нас закріпилася легенда, що св. Миколай приносить у свій день дарунки чемним дітям. Саме ця легенда несе в собі основний виховний потенціал. Тому цей звичай слід плекати у школах, в родинах. Роздача дарунків в'яжеться з відповідною сценкою, декламаціями та піснями дітей. У піснях Миколай виступає як милосердний захисник невинних і праведних, який має надію, що такими ж милосердними і щирими будуть ті діти, яким він роздає подарунки.

Наступне зимове обрядове свято – Різдво Христове, яке злилося з дохристиянським святом Коляди і перетворилося на яскраве святково-обрядове дійство. Поряд з театралізованим відтворенням євангельських оповідань про чудесне народження Христа, сюди ввійшли і старослов'янські колядки, ворожіння, ходіння від хати до хати з піснями і вітаннями, частування дітей. На Різдво обмінюються лише святою вечерею або обдаровують ласощами колядників. Але головне, Різдво повинно захоплювати дітей духовними вартостями – виявами любові і поваги до ближнього. Це свято милосердя. Дуже важливо роз'яснити дітям духовний зміст Різдва, тим самим націлюючи їх на формування в собі цих позитивних рис.

Найважливішою традицією Різдва є співання колядок, з якими ходять від хати до хати. Крім колядників ходить ще й «вертеп» – учасники

театралізованого дійства, що розповідає про народження Ісуса Христа. Колядники ж, крім колядок (вістки про появу Спасителя), приносять господарям святочні побажання – «віншування». Обов'язкові віншівки по закінченні колядування з побажаннями щастя і благополуччя виховують у дітях доброзичливість та щирість. Звичай не замикати дверей у Різдвяні свята є безпосередньою демонстрацією таких українських національних рис, як гостинність та добропорядність, а звичай обдаровувати колядників ласощами та грошима формує щедрість.

Донині побутує в Україні своєрідне карнавальне дійство «Маланка» (головний персонаж – хлопець, перевдягнений у жіночий одяг). У супроводі ряджених (Діда, Баби, Василя, Кози, Ведмедя, Коника, Чорта та ін.) разом з музикантами та натовпом цікавих глядачів Маланка мандрує селом. Звичай гостинно приймати маланкарів формує в дітях, які тут виступають у ролі глядачів, такі важливі складові національного характеру, як гостинність і доброзичливість. А безпосередній український гумор, яким переповнені сценки ряджених, сприяє вихованню такого ж вміння посміятися над власними недоліками.

За традицією рано-вранці на Василя по селу ходять посівальники – хлопчики 7-14 років. У народних віруваннях хлопчик – уособлення чистоти, краси, надії. Тому саме хлопці виголошують відповідні віршовані побажання, посіваючи. Виховний аспект звичаю полягає насамперед у тому, що діти стають свідками української доброзичливості і гостинності (посівальників радо зустрічають і щиро обдаровують). А безпосередня участь дітей в обрядовому дійстві дає їм конкретні знання про цей звичай та спонукає до вшанування традицій предків.

У час Йордану співають щедрівки. Найчастіше звучать у щедрівках теми величання красного і щедрого господаря, в якого повна хата добра, і який всюди може дати лад («Щедрик», «Ой чи є, чи нема пан господар дома»). Ці щедрівки славлять українську господарність, гостинність, щедрість, в цьому і полягає їхнє виховне та пізнавальне значення. Крім того, в щедрівках у

доступній формі подаються знання про побут українців, про звичаї, а сам обряд їх виконання передбачає використання зимового національного одягу, що є чудовою нагодою для ознайомлення дітей з особливостями українського народного костюма.

Отже, цикли пісенної обрядовості надзвичайно сприятливі для прилучення дітей до народної художньої культури. Безпосередня участь дітей в обрядах, активне художньо-педагогічне спілкування на ґрунті пісенного фольклору є запорукою виховання у них позитивного ставлення до народних традицій, у конкретній формі доносить до школярів всі необхідні знання про обрядовість українців, формує позитивні риси характеру – щедрість, гостинність, доброзичливість, милосердя.

[HTTP://MPF.UDPU.ORG.UA/BALDYNKYUK-D-I-VYHOVNYJ-POTENTIAL-KALENDARNO-OBRYADOVYH-PISEN-U-HUDOZHNO-PEDAGOGICHNOMU-SILKUVANNI-MOLODSHYH-SHKOLYARIV/](http://mpf.udpu.org.ua/baldynyuk-d-i-vyhovnyj-potentsial-kalendarno-obryadovyh-pisen-u-hudozhno-pedagogichnomu-silkuvanni-molodshyh-shkolyariv/)